

*Голові разової спеціалізованої вченої
ради з розгляду та захисту дисертації
на здобуття ступеня доктора філософії
у Державному некомерційному підприємстві
«Державний університет «Київський авіаційний
інститут»,
доктору юридичних наук, професору Легенькому
М.І.*

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Берлача Анатолія Івановича на дисертацію Рябченка Василя Вікторовича на тему «Процесуальні форми захисту права на підприємницьку діяльність в адміністративних судах», на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертації, зв'язок дослідження із науковими програмами, планами, темами.

Одним із фундаментальних завдань сучасної демократичної, соціальної та правової держави є створення дієвих механізмів захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб від протиправних рішень, дій або бездіяльності суб'єктів публічної влади. Особливої ваги це завдання набуває у сфері підприємницької діяльності, оскільки здійснення державою владно-управлінських функцій безпосередньо впливає на реалізацію конституційного права на підприємництво, забезпечення стабільності господарських відносин та формування сприятливого інвестиційного середовища.

За умов дії правового режиму воєнного стану питання належного судового захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання набувають особливої актуальності. Сучасне функціонування як судової системи, так і підприємницького сектору відбувається в умовах значних безпекових, економічних, організаційних та нормативно-правових викликів, що зумовлює потребу в удосконаленні механізмів захисту учасників публічно-правових відносин. У цьому аспекті адміністративне судочинство відіграє провідну роль як засіб забезпечення законності під час реалізації органами державної влади та іншими суб'єктами владних повноважень своїх управлінських функцій щодо суб'єктів підприємницької діяльності.

Водночас узагальнення актуальної судової практики дає підстави констатувати існування низки проблемних питань, пов'язаних із визначенням меж адміністративної юрисдикції, розмежуванням підсудності окремих категорій справ, а також особливостями процесуального порядку вирішення публічно-правових спорів у сфері підприємництва. Незважаючи на реформування адміністративного процесуального законодавства та оновлення положень Кодексу

адміністративного судочинства України, окремі теоретичні та прикладні аспекти залишаються дискусійними й потребують подальшого наукового дослідження. Додатково зазначені труднощі зумовлюються наявністю законодавчих прогалин і колізій між нормами адміністративного процесуального та матеріального права, які регламентують відносини у сфері здійснення підприємницької діяльності.

Проблематика публічно-правових спорів за участю суб'єктів господарювання неодноразово ставала предметом наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених. У науковій літературі висвітлювалися питання правової природи публічно-правового спору, особливостей адміністративно-правового регулювання господарської діяльності, форм і методів державного впливу на підприємництво, а також окремі аспекти здійснення адміністративного судочинства та судового захисту прав суб'єктів господарювання. Проте комплексне дослідження процесуальних форм реалізації права на судовий захист у сфері підприємницької діяльності в адміністративному судочинстві досі не отримало належного висвітлення в сучасній адміністративно-правовій доктрині.

У зв'язку з викладеним тема дисертаційного дослідження Рябченка Василя Вікторовича, присвяченого процесуальним формам захисту права на підприємницьку діяльність в адміністративному судочинстві, є своєчасною та науково обгрунтованою. Порушена проблематика має істотне значення як для подальшого розвитку теорії адміністративного права та адміністративного процесу, так і для вдосконалення законодавчого регулювання та практики діяльності адміністративних судів у сфері забезпечення ефективного захисту прав і законних інтересів суб'єктів підприємництва.

Дисертаційна робота спрямована на всебічне дослідження процесуальних механізмів реалізації права на судовий захист у сфері підприємницької діяльності, що підтверджує її наукову новизну, практичну значущість, актуальність та відповідність сучасним тенденціям розвитку адміністративного судочинства України.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 № 5, Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526, Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179, Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021, Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки, затвердженої Указом Президента України від 27.09.2021 № 487, Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки.

Обґрунтованість і достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, отриманих у процесі дослідження.

Метою дисертаційного дослідження є розроблення теоретично обґрунтованої концепції вдосконалення процесуальних форм захисту права на підприємницьку діяльність в адміністративному судочинстві, а також підготовка практично орієнтованих рекомендацій щодо усунення наявних прогалин і колізій у чинному адміністративному законодавстві. Сформульована автором мета повністю узгоджується з тематикою дисертаційної роботи та конкретизується через систему взаємопов'язаних наукових завдань. Для досягнення поставленої мети здобувачем передбачено вирішення низки важливих дослідницьких завдань, зокрема: визначення методологічних засад дослідження процесуальних форм захисту права на підприємницьку діяльність; встановлення ролі та значення адміністративного судочинства у системі механізмів захисту права на підприємництво; дослідження історичних передумов становлення відповідних процесуальних форм та узагальнення зарубіжного досвіду їх правового регулювання; розкриття сутності, правової природи та класифікації процесуальних форм захисту права на підприємницьку діяльність в адміністративних судах; аналіз особливостей позовного провадження та проваджень щодо перегляду судових рішень як самостійних способів реалізації права на судовий захист; виявлення проблем виконання судових рішень у справах цієї категорії та визначення шляхів їх подолання; дослідження актуальних проблем функціонування процесуальних форм захисту права на підприємництво і вироблення пропозицій щодо підвищення їх ефективності; а також обґрунтування напрямів удосконалення відповідних процесуальних механізмів з урахуванням практики та правових позицій Європейського суду з прав людини.

Об'єктом дисертаційного дослідження визначено суспільні відносини, що виникають у сфері адміністративного судочинства. Предмет дослідження становлять процесуальні форми захисту права на підприємницьку діяльність в адміністративних судах. Таке визначення об'єкта та предмета дослідження є логічним, науково виваженим і забезпечує можливість комплексного аналізу досліджуваної проблематики як на теоретичному, так і на прикладному рівнях.

Методологічна основа дисертації характеризується належним рівнем обґрунтованості, системності та відповідності поставленим меті й завданням. Автором використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів дослідження, що перебувають у взаємозв'язку та забезпечують всебічне вивчення процесуальних форм захисту права на підприємницьку діяльність в адміністративному судочинстві. Застосування методів аналізу та синтезу дало змогу дослідити теоретико-правові засади захисту права на підприємницьку

діяльність, простежити еволюцію наукових підходів до розуміння відповідної проблематики та узагальнити основні доктринальні положення. Використання логіко-семантичного методу сприяло уточненню понятійного апарату дослідження, зокрема визначенню змісту категорії «процесуальна форма захисту права на підприємницьку діяльність в адміністративних судах». Методи класифікації, систематизації та групування, а також системно-структурний підхід були використані для визначення видів процесуальних форм захисту, встановлення їх структурних елементів та взаємозв'язків між ними. Поєднання системно-структурного, діалектичного та формально-юридичного методів дозволило розкрити правову природу адміністративного судочинства як особливої процесуальної форми вирішення публічно-правових спорів у сфері підприємницької діяльності, а також виявити специфіку окремих процесуальних механізмів захисту та проблеми їх практичного застосування. Формально-юридичний метод став основою для аналізу норм адміністративного матеріального й процесуального законодавства, судової практики та сучасних наукових підходів до забезпечення права на підприємницьку діяльність. Використання дедуктивного методу забезпечило узагальнення отриманих результатів, виявлення ключових недоліків правового регулювання та формування пропозицій щодо вдосконалення законодавства і правозастосовної практики. Крім того, комплексне застосування формально-юридичного методу, а також методів аналізу та синтезу надало можливість обґрунтувати конкретні рекомендації щодо підвищення ефективності процесуальних форм захисту права на підприємницьку діяльність та визначити перспективні напрями розвитку відповідного законодавства з урахуванням сучасних тенденцій розвитку адміністративного судочинства і практики Європейського суду з прав людини. Загалом використаний методологічний інструментарій є адекватним предмету, меті та завданням дослідження, а його комплексне застосування забезпечило належний рівень аргументованості наукових положень, достовірності висновків і практичної значущості отриманих результатів.

Достовірність сформульованих у дисертації наукових положень і висновків забезпечується належною, репрезентативною та достатньою джерельною базою. Теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі філософії права, теорії держави і права, адміністративного права та процесу, цивільного процесуального права, публічного управління та інших юридичних наук. Використання широкого спектра наукових джерел дозволило автору комплексно висвітлити теоретичні аспекти процесуальних форм захисту права на підприємницьку діяльність та забезпечити належне наукове підґрунтя дослідження.

Нормативну базу дисертації складають положення Конституції України, Кодексу адміністративного судочинства України, міжнародно-правові акти у сфері

захисту прав людини та забезпечення права на справедливий суд, практика Європейського суду з прав людини, рішення Конституційного Суду України, правові висновки Верховного Суду, а також акти адміністративного законодавства, що регулюють взаємовідносини між суб'єктами владних повноважень і суб'єктами підприємницької діяльності. Зазначена нормативна база повною мірою відповідає предмету дослідження та створює належні умови для його всебічного правового аналізу.

Емпіричну основу роботи становлять матеріали судової практики адміністративних і господарських судів, статистичні дані, аналітичні матеріали, публіцистичні джерела, а також довідкові й енциклопедичні видання. Їх використання сприяло перевірці теоретичних положень на практиці, виявленню актуальних проблем правозастосування та виробленню обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення процесуальних форм захисту права на підприємницьку діяльність в адміністративних судах.

Отже, науково-теоретична, нормативна та емпірична база дисертаційного дослідження є достатньою для забезпечення високого рівня достовірності отриманих результатів, аргументованості сформульованих висновків і практичної цінності запропонованих рекомендацій.

Наукова новизна й практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у здійсненні комплексного теоретико-прикладного аналізу процесуальних форм захисту права на підприємницьку діяльність в адміністративному судочинстві, за результатами якого обґрунтовано низку нових концептуальних положень та сформульовано пропозиції, спрямовані на вдосконалення адміністративного процесуального законодавства і практики його застосування. Серед найбільш значущих наукових результатів слід виокремити розроблення авторського підходу до розуміння процесуальної форми захисту права на підприємницьку діяльність в адміністративному судочинстві, а також здійснену систематизацію таких форм у межах системи проваджень адміністративного процесу. Науковий інтерес становлять також положення щодо періодизації історичного розвитку форм захисту права на підприємництво на території України, що дало змогу простежити еволюційні закономірності становлення механізмів адміністративно-судового захисту у цій сфері. Заслужовують на увагу висновки щодо співвідношення категорій «процесуальна форма» та «провадження в адміністративному судочинстві», які запропоновано розглядати у контексті діалектичної єдності форми та змісту. Важливим науковим здобутком є також подальший розвиток підходів до визначення місця адміністративного судочинства в системі форм

захисту права на підприємницьку діяльність, а також до осмислення особливостей інстанційного перегляду судових рішень у справах відповідної категорії.

Позитивної оцінки заслуговують положення щодо удосконалення характеристик позовного провадження як базової процесуальної форми захисту права на підприємницьку діяльність, дослідження проблем виконання судових рішень у відповідній категорії справ, а також обґрунтування меж застосування примирних процедур на стадії виконавчого провадження. Практичне значення мають висновки про недоцільність застосування примирних процедур у випадках накладення штрафу як заходу судового контролю за виконанням судових рішень.

Науково обґрунтованими є пропозиції щодо врахування практики Європейського суду з прав людини як орієнтира подальшого розвитку процесуальних форм захисту прав та законних інтересів у сфері адміністративного судочинства. Особливої уваги заслуговують підходи автора до забезпечення справедливості та оперативності судового розгляду як ключових критеріїв ефективного захисту права на підприємницьку діяльність.

Подальшого розвитку в роботі набули положення щодо підвищення ефективності адміністративного судочинства у справах, пов'язаних із захистом права на підприємництво. Автором систематизовано загальні та спеціальні проблеми, характерні для цієї категорії спорів, та запропоновано шляхи їх вирішення як на законодавчому рівні, так і в площині правозастосовної практики.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає у можливості використання її результатів у науково-дослідній, нормотворчій, правозастосовній та освітній діяльності. Сформульовані положення та висновки можуть бути використані для подальшого розвитку доктрини адміністративного процесуального права, удосконалення чинного законодавства у сфері адміністративного судочинства, формування єдиної судової практики у справах щодо захисту права на підприємницьку діяльність, а також у процесі викладання відповідних навчальних дисциплін і підготовки навчально-методичних матеріалів.

Додатковим підтвердженням практичної значущості результатів дослідження є їх впровадження у наукову, правозастосовну та освітню сферу.

Основний зміст роботи та її структура.

Структура дисертаційного дослідження побудована логічно, узгоджено та відповідає загальній концепції й завданням роботи. Дисертація включає вступну частину, три розділи, об'єднані у вісім підрозділів, узагальнюючі висновки, перелік використаних джерел і додаткові матеріали.

У першому розділі «Теоретико-правові основи процесуальних форм захисту права на підприємницьку діяльність в адміністративних судах» (с. 23–77) автор зосереджується на формуванні концептуального та методологічного підґрунтя

дослідження. У межах цього розділу проаналізовано еволюцію правового регулювання захисту підприємницьких прав у межах адміністративної юрисдикції, а також окреслено теоретичні підходи до розуміння процесуальних форм такого захисту. Варто відзначити ґрунтовний історико-правовий аналіз становлення судових механізмів захисту підприємницької діяльності, доповнений порівняльним оглядом зарубіжних моделей адміністративної юстиції. Це дало можливість простежити трансформацію відповідних правових інститутів і виявити тенденції їх подальшого розвитку в українській правовій системі. Окрему наукову цінність становить дослідження ролі адміністративного судочинства у загальній системі захисту права на підприємництво. У роботі переконливо показано, що саме адміністративні суди виступають спеціалізованим інструментом контролю за законністю дій публічної влади щодо суб'єктів господарювання, забезпечуючи баланс між владними повноваженнями держави та приватною ініціативою. З цього випливає висновок про системоутворююче значення адміністративної юстиції як гарантії правової захищеності підприємництва. Окремий інтерес викликає розкриття сутності процесуальної форми захисту права на підприємницьку діяльність. Автор пропонує власну інтерпретацію цієї категорії, уточнює її змістовні характеристики та здійснює впорядкування її різновидів відповідно до структури адміністративного процесу. Позитивно оцінюється також проведене розмежування між поняттями «процесуальна форма» та «провадження», що дозволило чіткіше окреслити їх функціональне призначення у механізмі судового захисту. У цілому перший розділ вирізняється системністю викладу, достатнім рівнем узагальнення та послідовною аргументацією, що створює належну теоретичну основу для подальшого дослідження.

Другий розділ «Юридична характеристика проваджень в адміністративному судочинстві як процесуальних форм захисту права на підприємництво» (с. 81–152) присвячений аналізу окремих процесуальних механізмів реалізації права на судовий захист. Матеріал подано структуровано, з орієнтацією на практичні проблеми застосування адміністративного процесуального законодавства. Центральне місце займає дослідження позовного провадження, яке розглядається як основний інструмент судового захисту у сфері підприємницьких відносин. Автор підкреслює його значення для забезпечення контролю за публічною адміністрацією та визначає специфіку його застосування у спрах господарського характеру, що виникають із владних управлінських рішень. Важливими є висновки щодо необхідності підвищення чіткості процесуального регулювання та вдосконалення процедур розгляду таких справ. Окремо досліджено інститути апеляційного та касаційного перегляду, які розглядаються як механізми забезпечення єдності судової практики та правової визначеності. Значну увагу приділено проблемі виконання судових рішень. У роботі наголошується, що

реальна ефективність адміністративного судочинства визначається не лише ухваленням рішення, а й його фактичним виконанням. У цьому контексті проаналізовано межі застосування примирних процедур на стадії виконання та особливості судового контролю за реалізацією рішень. Позитивно оцінюється підхід автора, який розглядає різні стадії адміністративного процесу як цілісну систему захисту права на підприємницьку діяльність. Це дозволило сформулювати комплексні пропозиції щодо підвищення ефективності процесуальних гарантій.

Третій розділ «Європейський досвід розвитку процесуальних форм захисту права на підприємницьку діяльність та розвиток національного адміністративного судочинства» (с. 153–195) присвячено порівняльно-правовому аналізу та оцінці можливостей імплементації європейських стандартів у національну систему правосуддя. Автор звертається до досвіду функціонування адміністративної юстиції в європейських державах, що дозволяє виявити спільні підходи до забезпечення ефективного судового захисту суб'єктів господарювання. На цій основі окреслено проблемні аспекти української моделі адміністративного судочинства та запропоновано можливі напрями її вдосконалення. Важливим є акцент на тому, що ефективність судового захисту не може оцінюватися виключно формально-юридичними критеріями. Вона передбачає реальну можливість доступу до правосуддя, дотримання розумних строків розгляду справ, забезпечення рівності сторін і фактичне виконання судових рішень. Такий підхід кореспондує з європейськими стандартами справедливого суду. Окремо проаналізовано значення практики Європейського суду з прав людини для розвитку національного адміністративного процесуального права. Автор обґрунтовано підкреслює необхідність системного врахування його правових позицій при вдосконаленні процесуальних форм захисту прав. Практичну цінність становлять запропоновані рекомендації щодо оптимізації механізмів судового захисту у сфері підприємницької діяльності, підвищення ефективності процесуальних процедур та забезпечення балансу між інтересами держави і приватних суб'єктів.

Узагальнюючі висновки дисертації відображають результати проведеного дослідження та логічно завершують виклад матеріалу. У них систематизовано основні наукові положення щодо становлення, змісту та функціонування процесуальних форм захисту права на підприємницьку діяльність, а також окреслено перспективні напрями розвитку адміністративного судочинства з урахуванням сучасних правових стандартів.

Дотримання академічної доброчесності. Аналіз змісту дисертаційного дослідження дозволяє дійти висновку, що ключові положення, висновки та пропозиції розроблені здобувачем самостійно на основі опрацювання широкого кола нормативно-правових актів, доктринальних джерел, міжнародно-правових

документів та матеріалів судової практики. Використані у роботі положення інших авторів, результати наукових досліджень, норми законодавства, міжнародні акти та судові рішення належним чином ідентифіковані та супроводжуються відповідними посиланнями на першоджерела. У дисертації простежується послідовна авторська концепція, що виявляється у самостійному формуванні понятійно-категоріального апарату, логічно вибудованій структурі викладу матеріалу та цілісному розвитку наукового підходу до досліджуваної проблематики. Здобувач не обмежується теоретичним аналізом, а також формулює прикладні пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання у відповідній сфері. Опубліковані наукові праці автора безпосередньо кореспондують із темою дисертації, а їх апробація на науково-практичних конференціях та інших фахових заходах свідчить про винесення основних результатів дослідження на професійне обговорення та їх попередню наукову верифікацію.

Повнота викладу результатів дисертації у опублікованих працях автора.

Ключові результати дисертаційного дослідження знайшли належне відображення у наукових публікаціях здобувача, що свідчить про достатній рівень їх апробації та наукового оприлюднення. Загалом за темою роботи опубліковано 10 наукових праць, серед яких одна стаття розміщена у виданні, яке індексується міжнародною наукометричною базою Scopus, шість статей надруковано у фахових виданнях України з юридичних наук, а три публікації мають апробаційний характер і представлені у матеріалах науково-практичних конференцій та фахових круглих столів. Тематика наукових публікацій безпосередньо корелює зі змістом дисертаційного дослідження та відображає його основні наукові положення, присвячені проблематиці процесуальних форм захисту права на підприємницьку діяльність в адміністративному судочинстві. У цих працях послідовно розкрито теоретико-правові основи відповідного інституту, визначено роль адміністративної юстиції в системі захисту суб'єктивних прав, досліджено специфіку позовного провадження як центральної процесуальної форми судового захисту, а також проаналізовано проблеми інстанційного перегляду судових рішень і їх виконання у відповідній категорії справ. Окремий блок публікацій присвячено європейським підходам до функціонування адміністративної юстиції та стандартам справедливого судового розгляду, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Також висвітлено питання підвищення ефективності процесуальних механізмів захисту права на підприємницьку діяльність. Значну увагу приділено прикладним аспектам досліджуваної проблематики, зокрема питанням виконання судових рішень, юрисдикційного розмежування спорів, а також удосконалення адміністративного процесуального законодавства. У низці праць розглянуто проблеми касаційного перегляду судових рішень, забезпечення процесуальної

оперативності та систематизації форм судового захисту в адміністративному судочинстві. Загальний обсяг, тематична спрямованість і змістове наповнення наукових публікацій свідчать про належний рівень наукової апробації результатів дисертаційного дослідження, їх системність та достатню репрезентативність у науковому середовищі. Опубліковані праці підтверджують наукову обґрунтованість основних положень дисертації та їх органічний зв'язок із предметом дослідження.

Дискусійні положення та зауваження.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, водночас слід зазначити, що окремі її положення мають дискусійний характер і можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

1. Заслуговує на увагу запропонований автором підхід до розмежування понять «процесуальна форма» та «провадження в адміністративному судочинстві» через категорії форми і змісту. Водночас дисертантом недостатньо повно обґрунтовано можливість використання такого підходу саме в адміністративному судочинстві. У роботі доцільно було б більш детально проаналізувати альтернативні доктринальні концепції, відповідно до яких процесуальна форма розглядається не лише як зовнішній прояв процесуальної діяльності, а й як сукупність установлених законом процесуальних гарантій, процедур та правових засобів реалізації права на судовий захист. Це дозволило б більш ґрунтовно обґрунтувати авторську позицію щодо співвідношення зазначених правових категорій.

2. Певні зауваження викликає запропоноване визначення процесуальної форми захисту права на підприємницьку діяльність у широкому та вузькому розумінні. Незважаючи на наукову цінність такого підходу, у дисертації недостатньо переконливо обґрунтовано практичну необхідність виділення саме двох рівнів розуміння цієї категорії. Крім того, залишається відкритим питання щодо співвідношення запропонованих дефініцій із загальновизнаними у процесуально-правовій науці підходами до розуміння процесуальної форми як універсальної характеристики судового процесу.

3. Дискусійним видається висновок автора про необхідність виділення окремих процесуальних форм захисту права на підприємництво відповідно до кожного із проваджень адміністративного судочинства. Наведена класифікація безумовно має науковий інтерес, однак потребує додаткового обґрунтування критеріїв відмежування самостійних процесуальних форм від різновидів єдиної процесуальної форми адміністративного судочинства. Зокрема, не цілком очевидним є питання, чи достатньою підставою для виділення окремої

процесуальної форми є лише наявність особливостей нормативного регулювання відповідного провадження.

4. Окремі положення, присвячені періодизації становлення адміністративної юстиції на території України як засобу захисту права на підприємництво, також можуть бути предметом наукової дискусії. Зокрема, видається дещо умовним віднесення до першого етапу періоду від часів Київської Русі до початку національно-визвольних змагань ХХ століття, оскільки протягом такого тривалого історичного відрізка суттєво змінювалися форми державності, система судоустрою та характер взаємовідносин між державою і суб'єктами господарювання. У зв'язку з цим доцільним могло б бути більш деталізоване структурування історичних етапів розвитку відповідних правових інститутів.

5. Позитивно оцінюючи проведений автором порівняльно-правовий аналіз законодавства Німеччини, Франції та Бельгії, слід зазначити, що робота містить недостатньо висновків щодо можливостей адаптації відповідного зарубіжного досвіду до української правової системи. Зокрема, потребують детальнішого обґрунтування пропозиції щодо запозичення окремих процесуальних механізмів з урахуванням особливостей національного адміністративного судочинства.

Висловлені зауваження мають переважно дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження та не знижують його наукової і практичної цінності. Загалом робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, результати якого мають теоретичне та прикладне значення для розвитку науки адміністративного права та адміністративного судочинства.

Загальний висновок, щодо відповідності дисертації вимогам Міністерства освіти і науки України.

Узагальнюючи викладене, слід констатувати, що дисертаційна робота Рябченка Василя Вікторовича на тему «Процесуальні форми захисту права на підприємницьку діяльність в адміністративних судах» є цілісним, завершеним і самостійно виконаним науковим дослідженням, у межах якого досягнуто результатів, що характеризуються науковою новизною, теоретичною вагомістю та прикладною значущістю. Представлена робота відповідає профілю спеціальності 081 «Право», демонструє належний рівень структурної організації, методологічної обґрунтованості та спирається на широкий масив нормативних, доктринальних і практичних джерел. Дослідження відзначається комплексним підходом до аналізу процесуальних механізмів захисту права на підприємницьку діяльність у сфері адміністративної юрисдикції.

У дисертації здійснено системне опрацювання як теоретичних засад, так і практичних аспектів реалізації права на судовий захист суб'єктів підприємництва у відносинах із суб'єктами владних повноважень. Автором враховано сучасні наукові концепції, положення національного законодавства та європейські стандарти ефективного судового захисту прав людини, що забезпечує актуальність і наукову обґрунтованість отриманих результатів.

Сформульовані у роботі висновки є логічно узгодженими, внутрішньо несуперечливими та адекватно відображають основні результати проведеного дослідження. Запропоновані наукові положення та рекомендації мають як теоретичну, так і практичну цінність і можуть бути використані у процесі подальшого вдосконалення адміністративного процесуального законодавства України, у правозастосовній діяльності адміністративних судів, а також у науково-дослідній роботі, присвяченій проблемам судового захисту прав суб'єктів господарювання.

З урахуванням змісту, ступеня наукової новизни, обґрунтованості висновків, рівня апробації результатів та їх оприлюднення у фахових публікаціях, дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами), а також Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами).

З огляду на викладене, здобувач Рябченко Василь Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри службового та медичного права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, професор

Анатолій БЕРЛАЧ

Підпис завідувача:
Василь Рябченко
19.06.2024

